Виставка

100 років Українці у Генті

23 травня 2025 до 4 січня 2026

Ретроспектива діяльності

Більше інформації про проєкт: erfgoedcel.gent/evenementen/100-jaar-oekrainers-in-gent

Тексти виставки: salvatorgent.com/Expo/

Проєкт «100 років Українці у Генті» є результатом тісної співпраці між Українською Греко-Католицькою громадою парафії Різдва святого Івана Хрестителя та Осередком культурної спадщини Гента. З травня 2025 р. до січня 2026 р. в церкві Христа Спасителя (Sint-Salvator – Heilig Kerst) на вулиці Слепстраат діяла виставка, яка ознайомлювала відвідувачів з історією українців у Генті за останні сто років. У насиченій осінній програмі слово мали різні люди та відбулися українські культурні заходи, звіти про які ви знайдете в цій брошурі. Проєкт є передусім пошуком міграційної історії людей, які належать до цієї громади, способів об'єднання українців та того, що вони вважають основою своєї ідентичності. Цей проєкт не претендує на повне відтворення історії української громади, а лише окреслює окремі історичні події на основі свідчень осіб і родин. Одне є безумовно зрозумілим: ця історія дуже багатошарова та складна. Багато розповідей відсилають до травматичних подій, але й до стійкості, з якою українська громада гуртується, прагнучи зберегти свою ідентичність, – де релігія, мистецтво і культура є важливими об'єднувальними чинниками. Ця брошура не є кінцевою точкою, а закликом до подальших досліджень. ■

Місце–район–церква ***1***

Українська Греко-Католицька Церква – значення в діаспорі ***5***

Українська Греко-Католицька Церква ***7***

Маринович: відомий український інтелектуал і справжній захисник прав людини з перших днів своєї діяльності ***9***

Голодомор ***13***

Muide – квартал біля міських воріт ***15***

Колекції релігійно-мистецької спадщини старої та нової громади ***19***

Свідчення сім'ї Бойко ***21***

Багатогранне життя Володимира Поповича ***23***

Сім'я Галабурда – українська родина в шахтарському районі Звартберг у місті Генк ***27***

Зібрані свідчення ***29***

Культура як ознака української ідентичності – Капела бандуристів ***30***

Moustachefunk ***33***

Роман Мінін ***35***

Україна крізь століття у семи символічних жіночих постатях ***39***

Місце – район – церква

Церква Святого Спасителя, також відома як Церква Святого Різдва Христового або церква працівників порту та моряків, за століття зазнала численних змін від часу закладання першого каменя в середині XVI століття. Сліди цієї багатої історії збереглися у стінах самого храму. З 2018 року Церква Святого Різдва Христового також є парафіяльною церквою та місцем зустрічі української громади в Генті. Українська греко-католицька церква дотримується Візантійського (або «грецького») обряду. Більшість українських мігрантів приїхали до Бельгії після Другої світової війни, здебільшого до Лімбургу та району Шарлеруа (вугільна та сталеливарна промисловість). Після здобуття незалежності України (1991) нові мігранти почали приїжджати до великих бельгійських міст для роботи або навчання. Українська парафія дає можливість українцям з Гента та околиць збиратися разом, спілкуватися рідною мовою, молитися та підтримувати традиції країни своїх предків. Те, що починалося з невеликої групи, перетворилося на живу громаду.

Коли у лютому 2022 року розпочалося масштабне вторгнення Росії в Україну, церковна громада завдяки своїм волонтерам організувала центр прийому та інформації для біженців. Церква стала місцем збору гуманітарної допомоги для постраждалих від війни, що триває донині. З 2022 року тисячі українців приїхали до Бельгії та Гента. Дехто був розміщений у приймаючих родинах, інші – у тимчасовому селищі в Остакері. Вибір Гента для багатьох українських біженців був зумовлений присутністю родичів чи друзів.

Церква «Sint-Salvator» (лат. Salvator Mundi – Спасителя Світу) також називається «Heilig Kerst» (Святого Різдва). Назва Heilig Kerst (Різдво) походить від народження Христа Спасителя, що зумовлює і святкування храмового свята цієї церкви. Перша

парафіяльна церква Святого Різдва Христового була зведена близько 1072 року на території старого абатства Святого Баво. Вона забезпечувала духовні потреби широкої парафіяльної спільноти. У 1540 році церква була знесена за наказом імператора Карла V, щоб звільнити місце для Іспанського замку. Після знесення богослужбові речі та реліквії парафії перевезли до госпіталю Святого Якова (нині вулиця Godshuishammeke), а 1541 року – до каплиці Госпіталю для сліпих, відомої як «Каплиця Страждань Христа», яка стала новою парафіяльною церквою завдяки указу Марії Габсбург.

Завдяки пожертвам та надходженням, серед яких 6000 італійських крон від імператора Карла та від організованої містом лотереї, первісну каплицю розширили та замінили на більшу будівлю у пізньоготичному стилі. Нова церква Христа-Спасителя була освячена у 1571 році і вирізняється червоною цеглою з білими оздобленнями. Храм споруджували з огляду на потреби парафії, що зростала, а навколо нього облаштували цвинтар.Захристія була додана у 1722 році як розширення первісного проекту.

У XIX столітті Церква Святого Різдва Христового зазнала значних змін. Пізньоготичний західний фасад замінили на неокласичний, що викликало змішані відгуки. Усередині готичні колони замінили квадратними пілонами, обшитими штукатуркою відповідно до естетичних вподобань того часу. Цю штукатурку було знято в середині XIX століття, відновивши первісний готичний стиль. У 1857 році гентський художник і директор академії Теодор Каннель створив неовізантійські настінні розписи для вівтаря церкви. Центральне місце займає Христос, як Спаситель світу, якого вшановує процесія святих. Розписи нещодавно були відреставровані. Яскраві та атмосферні роботи з багатьма пластично опрацьованими фігурами знову виглядають повноцінно.

Коли історична структура міста змінилася через будівництво шлюзу на Sassekaai та транспортного каналу вздовж Wiedauwkaai, територія між Церквою Святого Різдва Христового та Voormuide стала осередком діяльності місцевих моряків. Багато з них одружувалися в церкві, хрестили дітей та віддавали останню шану. Колишнє кафе «De Toren» на розі площі та Sleepstraat було місцем зустрічі громади. Поруч із кафе знаходився морський біржовий центр, де розподіляли транспортні замовлення. У 1970-х, з пересуванням порту на північ міста, будівництвом малої кільцевої дороги, закриттям біржі та портового дому на Док-Норд, колишній жвавий портовий район із часом занепав і став економічною та депресивною територією.

Архів м. Гент, IC_AG_W_123

Акварель храму Христа Спасителя (1820-23) Жана-Батиста Жозефа Винанца.

Сьогодні Церква Святого Різдва Христового розташована у різноманітному районі – «портовому» кварталі – між турецькими ресторанами та модними доками. Раніше церква моряків, нині парафіяльна церква українців у нашому місті. Українська парафія, звичайно, зберігає свою первісну місію як церковна громада, але прагне продовжувати свідчити, особливо зараз, коли мир в Україні та відбудова ще здаються далекою перспективою, про історію та культуру свого народу. ■

ОРЕЛЬЄН ЛЕШЕР

«Ще до мого остаточного переїзду до Гента я пообіцяла собі, що по приїзді зроблю все можливе, щоб об'єднати українців у місті. Я була впевнена, що нас набагато більше, ніж ті кілька людей, яких я тоді знала. Тож у вересні 2016 року я повідомила про свій намір своїх тодішніх українських знайомих. Я створила групу у Facebook «Українці в Генті», додала усіх, кого знала, тих, хто знав мого чоловіка (він уже довше жив у Генті), і попросила інших додати також свої мережі українців.
На початок жовтня у нас уже було 50–60 учасників, і група швидко росла. На початок жовтня ми оголосили про нашу першу зустріч, яка відбулася 8 жовтня 2016 року у барі The Cover на площі Vrijdagmarkt.» – Таїсія Наконечна

Українська греко-католицька церква – значення в діаспорі

У період після розпаду СРСР в Україні сталася велика економічна криза, через яку багато українців залишили свою країну, щоб працювати за кордоном і надсилати гроші своїм родинам. Найчастіше жінки зважувалися на цей крок. Вони важко працювали, здебільшого у сфері прибирання та догляду, спершу без законного дозволу на проживання, що помітно вплинуло на їхнє соціальне життя.

Коли дедалі більше українців прибували до Фландрії з дипломами в IT та наукових сферах, зростала потреба у спільноті, де можна було б збиратися разом і зберігати українську ідентичність. Не як ізольована спільнота, а як виразна й діяльна група, що організовує різноманітні ініціативи - зокрема майстер-класи з писанкарства (розпису великодніх яєць) та приготування вареників. У святкові дні її представники вбираються в традиційний вишитий одяг, який носять із гордістю. Щороку під час зимових свят вони обходять оселі, співаючи різдвяні колядки та новорічні щедрівки. З цієї громади виникла потреба у місці, де українці, незалежно від релігійних переконань, могли б зустрічатися та разом переживати, шанувати і ділитися традиціями й культурою. Священник Іван Данчевський був призначений церквою переїхати до Бельгії і очолити греко-католицьку парафію в Генті.

17 червня 2018 року була заснована парафія Різдва Івана Хрестителя у церкві Христа Спасителя з благословення владики Бориса Гудзяка, єпарха у Парижі, після схвалення владикою Люком Ван Лоєм, єпископом Гента. Відтоді тут проводяться літургійні богослужіння українською мовою. На щотижневі молитви збираються українці, які живуть тут уже багато років (іноді три покоління), люди, які нещодавно оселилися у Східній Фландрії, а також багато ті, які були змушені рятуватися від воєнного насильства. ■

ТАЇСІЯ НАКОНЕЧНА

Фото Петер Ван Ланкер

Інтер'єр храму Христа Спасителя у 2025 році з елементами візантійського обряду.

Українська греко-католицька церква

Східні Католицькі Церкви – це релігійні спільноти, які спочатку були частиною Східних Церков, але відновили зв'язок з Папою Римським. Серед усіх східних католицьких церков, особливо в XVI–XVII століттях, існували невеликі групи, які з різних причин відокремилися від своїх (православних) материнських церков і приєдналися до Церкви Риму, зберігаючи власні літургійні та церковно-правові традиції.

Тому Папа є не лише главою Римсько-католицької Церкви, а й главою 23 східних церков, які перебувають у єдності з Римом. Дієцезії в Східних Католицьких Церквах, так само як і в Православних Церквах, називаються єпархіями, а єпископи – єпархами. Екзархат є церковною одиницею, подібною до єпархії, зазвичай утвореною на місійних або поза територіальних землях і його очолює екзарх.

Церкви, які дотримуються Візантійського, або ж Грецького обряду, через це часто додають у свою назву слово «Грецька», як, наприклад, Українська Греко-Католицька Церква.

Багата на події історія

Українська Греко-Католицька Церква постала внаслідок Берестейської Унії 1596 року коли частина православних єпископів Київської митрополії увійшла в єдність із Римським Апостольським Престолом. Коли в XVII столітті схід України опинився під впливом Російської православної церкви, східнокатолицька церква залишалася поширеною лише у західних регіонах.

Радянський Союз вважав Греко-Католицьку Церкву серйозною перешкодою. Тому сталінський режим розпочав наступ із переслідувань, залякувань та дискредитації єпископату та духовенства. Усі греко-католицькі єпископи були

facebook.
com/groups/
salvatorgent/

заарештовані, а глава церкви, кардинал, патріарх Йосиф Сліпий, – депортований у заслання. Церкви закривали, підпалювали або реорганізували. Багато священників та вірних були розстріляні або депортовані до сибірських таборів ГУЛАГу. Вірні змушені були ховатися та діяти підпільно («катакомбні церкви»).

У 1963 році кардинал Сліпий завдяки Папі Івану XXIII був звільнений. Його земний шлях завершився на чужині, в Римі у 1984 році.

Починаючи з 1988 року та після розпаду Радянського Союзу, греко-католицька церква знову отримала можливість відродитися. У 1991 році кардинал Любачівський, наступник кардинала Сліпого, повернувся до України. Від 2011 року очолює Церкву Верховний Архієпископ Святослав Шевчук.

Поширення УГКЦ

Українська Католицька Церква є найбільшою Східною Католицькою Церквою з понад 6,5 мільйонами вірних в Україні, а також у діаспорі (США, Канада, Австралія, Бразилія та Європа). Українська Греко-Католицька Церква за останні роки демонструє помітне зростання і у період з 2020 по 2022 рік її частка серед населення України зросла з 8% до 12%.

Українська Греко-Католицька Церква в Бельгії

Українська Греко-Католицька Церква на сьогодні налічує 12 парафій та 15 священників у Бельгії. Апостольський екзархат у Парижі був заснований у 1960 році. У 2013 році цей екзархат був піднесений до рівня єпархії Святого Володимира Великого у Парижі; до цієї єпархії також належать Бельгія, Нідерланди, Люксембург та Швейцарія. ■

О. ІВАН ДАНЧЕВСЬКИЙ

Маринович: відомий український інтелектуал і справжній захисник прав людини з перших днів своєї діяльності

29 листопада 2025 року колишній дисидент, професор, публіцист, почесний віце-ректор Українського Католицького Університету у Львові та моральний авторитет України Мирослав Маринович зустрівся з письменницею Таїсією Наконечною для бесіди. Захід відбувся у співпраці з Erfgoedcel Gent.

отець Іван Данчевський, адміністратор української парафії в Генті, відкрив зустріч і виголосив підсумкове слово. Розмова проходила онлайн із послідовним перекладом Павла Когута та Святослава Гарасимчука. На жаль, через технічні перебої частину відповідей не вдалося повністю передати.

Мирослав Франкович Маринович народився в січні 1949 року в селі Комаровичі (Львівська область). Він виріс у глибоко віруючій родині; його дід був греко-католицьким священником. Навчався у гімназії в Дрогобичі, згодом – у Львівському політехнічному інституті, який закінчив 1972 року.

Після навчання працював перекладачем англійської мови на електронному підприємстві «Позитрон» в Івано-Франківську. Уже в студентські роки його критичне ставлення до радянської системи привернуло увагу КДБ. Покладання квітів до пам'ятника Тараса Шевченка – одному з найвизначніших українських поетів XIX століття й символу національного відродження – стало підставою для першого арешту.

Згодом Мариновича призвали до армії на дворічну службу. Після повернення він працював у журналі «Початкова школа» та у видавництві «Техніка».

У 1976 році він став співзасновником Української Гельсінської групи, що спричинило переслідування з боку влади та засудження за «антирадянську пропаганду». Маринович провів сім років у виправному таборі в Пермі, а згодом був засланий до Казахстану. Гельсінські угоди, підписані 1975 року 35 державами, передбачали, зокрема, зобов'язання щодо дотримання прав

людини й стали важливим моральним підґрунтям для дисидентського руху в Східній Європі.

У 1987 році Маринович повернувся в Україну. У 1991-му долучився до створення першої групи Amnesty International в СРСР. У 2000–2005 роках був віце-ректором із зовнішніх зв'язків Українського Католицького Університету. У 2010 році очолив Український центр PEN-клубу, сьогодні має почесний статус президента.

Серед його праць – The Universe behind Barbed Wire: Memoirs of a Ukrainian Soviet Dissident, Ukraine on the Margins of the Holy Scripture, An Ecumenist Analyzes the History and Prospects of Religion in Ukraine та інші. Він є співавтором численних наукових публікацій, лауреатом державних нагород, зокрема орденів «За мужність» (2006) та Свободи (2008).

інтерв'ю складалося з п'яти тематичних блоків:

- Діяльність М. Мариновича в Українській Гельсінській групі;
- Роль дисидентів у розпаді СРСР;
- Формування української демократії до початку війни;
- Стосунки з Росією;
- Підсумкове послання (не лише) для присутніх.

Мирослав Маринович

Мирослав Маринович у Харкові. 15 травня 2023
https://en.wikipedia.org/wiki/Myroslav_Marynovych#/media/File:Marynovych_M.F._(05-2013)_3.JPG

За словами Мариновича, підписання Гельсінських угод радянським керівництвом на чолі з Леонідом Брежнєвом відбувалося в умовах недооцінки потенціалу дисидентського руху. Створення Української Гельсінської групи та оприлюднення меморандумів про порушення прав людини змінили ситуацію й викликали жорстку реакцію КДБ. 27-річний Маринович провів роки ув'язнення та заслання.

Він переконаний, що діяльність Гельсінських груп істотно вплинула на розпад Радянського Союзу. Політика «гласності» й «перебудови», започаткована Михайлом Горбачовим, дала людям надію на зміни. Маринович також згадував дисидента Андрія Амальрика, який вважав, що потрібно жити як вільна людина навіть у невільному суспільстві.

Три соціальні сили – дисиденти, донбаські шахтарі та частина комуністичної еліти – у 1991 році зійшлися в питанні незалежності України. На відміну від подій 1917 року, тоді альтернативи державній самостійності вже не існувало. Демократизація виявилася складним процесом, що вимагав активної участі суспільства й опирався на глибоке відчуття справедливості та духовну складову української ідентичності. Ця громадянська активність згодом проявилася під час Майданів.

Говорячи про відносини з Росією, Маринович згадав історичні зв'язки, зокрема спадщину Київської Русі, та зауважив, що розпад СРСР, названий Володимиром Путіним «трагедією століття», став підґрунтям для відновлення імперських амбіцій. Він образно порівняв ситуацію з яблунею, плоди якої більше не потрапляють до «російського кошика», що й зумовлює тиск на Україну – від політичного втручання до військової агресії.

На завершення Маринович застеріг від загрози глобальної ескалації, критично оцінив поширений на Заході пацифізм і наголосив, що часткові компроміси не здатні розв'язати нинішню кризу. Він закликав західні суспільства позбутися страхів і зберігати принциповість. ■

КУН ХАВЕРБЕКЕ

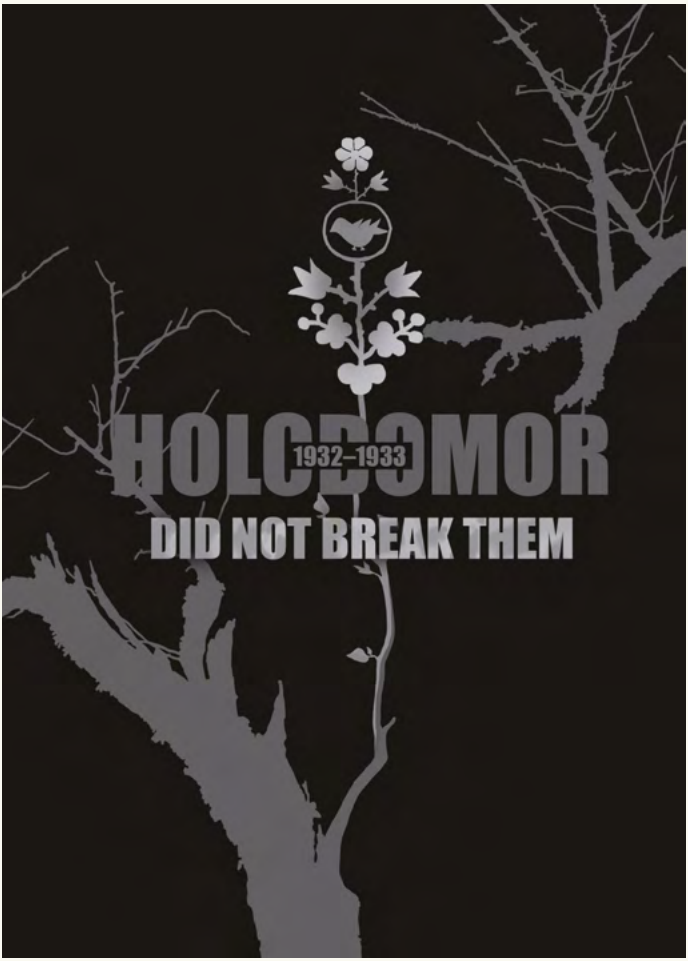

Брошуру «Голодомор (1932-1933) не зламав нас», підготовлену Українським інститутом національної пам'яті, можна безкоштовно отримати в церкві Святого Різдва або завантажити на офіційному сайті інституту. https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/golodomor-ne-zlamav/zavantazhyty/broshura-golodomor-ne-zlamav

Голодомор

З 1998 року кожна четверта субота листопада в Україні є Днем пам'яті жертв Голодомору. Цього дня українці запалюють свічки пам'яті.

У 1932-1933 роках Україна стала жертвою штучного голоду, організованого сталінським режимом. Сам термін «Голодомор» означає «вбивство голодом». Політика примусової колективізації та хлібозаготівель була спрямована на прискорену індустріалізацію й водночас на придушення українського опору.

Після короткого періоду існування Української Народної Республіки (1917-1921) прагнення до культурної та економічної самостійності залишалося сильним навіть у межах Української СР. Колективізація 1928-1929 років викликала масові протести. Уже 1931 року багато господарств були виснажені надмірними вилученнями зерна.

У 1932 році влада встановила нереалістично високі плани хлібозаготівель. Закон «Про охорону соціалістичної власності» (відомий як «закон про п'ять колосків») передбачав суворе покарання навіть за спробу зібрати залишки зерна на полі. Репресії супроводжувалися масовим застосуванням сили.

За оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень ім. Михайла Птухи НАН України, кількість жертв може сягати близько 4,5 мільйона осіб. Особливо постраждали діти. Наслідки трагедії глибоко травмували суспільство.

У 1988 році Світовий конгрес вільних українців створив міжнародну комісію для дослідження фактів Голодомору. Відтоді дедалі більше держав визнають його актом геноциду. Дослідження причин і наслідків трагедії триває. ■

ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ГЕНТ (ERFGOEDCEL GENT)

Архів м. Гент, MA_SCMS_FO_07832

Канал Мерхем був засипаний на початку XX століття. На задньому плані – храм Христа Спасителя.

Muide – квартал біля міських воріт

25 вересня 2025 року Тіна Де Гент прочитала лекцію про район церкви Святого Різдва як квартал при міських воротах. Її дослідження лежить на перетині міської історії та історії міграції (як внутрішньої, так і міжнародної). Хто сьогодні живе в таких кварталах і як формувалися типові явища? Гент слугує тут pars pro toto, адже еволюція, характерна для кварталів біля міських воріт відбувається у всьому світі.

Як historian in residence, Тіна Де Гент досліджувала «плитки» великої карти Гента на світловій підлозі STAM, розташовані саме в кварталах біля воріт. Один із них – район Муйдепорт. Сьогодні він зберіг риси кварталу біля міських воріт: тут дуже високий рівень мобільності населення – приблизно 70% мешканців змінюються кожні десять років. У районі проживають представники 172 національностей. Через концентрацію різних етнічних груп у певних частинах міста вони опиняються поруч, що робить такі квартали надзвичайно різноманітними. Упродовж тривалого часу тут активно діяли численні асоціації.

Карта міста 1534 року цікава тим, що її створено напередодні 1540 року – року, коли імператор Карл покарав Гент. На ній місто зображене на піку розвитку. Абатство Святого Баво ще стоїть; неподалік розташовані Антверпенські ворота (Dampoort) і Дендермонські ворота (Spitaalpoort). На тій самій карті видно Муйдепорт, або Sassepoort, наприкінці вулиць Sleepstraat і Sint-Salvatorstraat, через який контролювався водний рух. Ця

дорога довгий час залишалася другорядною, із небагатьма будинками. Tolhuislaan і Doornzelestraat до XVIII століття не були забудовані. Під час релігійних заворушень тут засновували монастирі, зокрема монастир Doornzele. Церкву Святого Різдва збудували після знесення в 1540 році храму біля абатства Святого Баво.

У районі існували двоє воріт: Муйдепорт на межі з Meulestede та ворота на Bevelandstraat. До 1860 року зберігалася чітка різниця між територіями «всередині воріт» і «поза воротами». Після 1860 року, коли в Бельгії скасували мито, ворота втратили своє значення через розвиток вільного руху товарів і людей та утвердження капіталізму як світової системи. Гент активно імпортував бавовну, а для полегшення транспорту здійснювалися масштабні інфраструктурні роботи, зокрема знесення воріт.

Форма міста докорінно змінилася: воно розширювалося, немов оливкова пляма, а квартали біля колишніх воріт перетворилися на своєрідні острови. 80% фабрик перемістилися на околиці, і робітники переїхали разом із ними. Велика група людей – без виборчих прав і доступу до освіти – оселилася в цих кварталах, часто втікаючи із сіл. Сформувалася сегрегована зона з переважно робітничим населенням – явище, характерне для всієї Європи. Виникли буржуазні та робітничі райони. У робітничих кварталах із тяжкими умовами життя люди гуртувалися

навколо страйків і протестів. Створення кооперативів і культурних асоціацій заклало підґрунтя для подальшого соціального розвитку. Сьогодні в кварталах біля воріт мешканці й надалі шукають прав і можливостей.

Муйдепорт і вулиця Slijpstraat (нині Sleepstraat) були одними з найстаріших під'їздів до північного центру міста – шляхом до Vier Ambachten і річки Шельда (тепер це Sleepstraat, Sint-Salvatorstraat, Voormuide, Meulestedesteenweg). Район активно розвивався після будівництва каналу Гент–Тернейзен та розширення гавані (Handelsdok) у XIX столітті. Тут швидко з'явилися текстильні, металургійні та портові підприємства.

У 1855 році Муйдепорт ще був малонаселеним, але після знесення воріт сюди переселилися тисячі людей, утворивши своєрідний міграційний басейн із двориками, мансардами та підвалами. Епідемії холери, особливо 1866 року, лютували саме тут. Після усвідомлення ролі води в поширенні хвороб район почали санувати. Tolhuislaan, прокладена на місці осушеного каналу Meerhem, стала жвавою транспортною артерією.

Важливою подією стало будівництво шлюзу Tolhuis у 1889 році. Капітани суден інколи чекали тут днями, щоб пройти далі, що сприяло розвитку нової економіки з магазинами та кафе. Завдяки каналу Гент–Тернейзен і докам район поступово забудовувався. У 1900-1910 роках Муйде став перехрестям, де зустрічалися внутрішні судновласники, портові та фабричні робітники. Тут відкривали школи для бідних і вели боротьбу за трудові права. Каплиця моряків датується саме цим періодом. Pierke van de Muide (1922-1944) грав для дітей із двориків.

Під час Другої світової війни район зазнав сильних обстрілів. Дещо швидше визволення порівняно з Нідерландами сприяло швидкій відбудові. Однак застаріла інфраструктура стримувала подальший розвиток – на відміну, наприклад, від Роттердама, де відбудова відбулася пізніше, але вже з сучасною інфраструктурою.

Золотий період Neuzenplein як відправної точки завершився після будівництва кільцевого каналу (1950-1969), оскільки судновласники могли обходити Гент. Судноплавна біржа біля церкви Святого Різдва зникла, що стало серйозним ударом для місцевої економіки та самої церкви, яка поступово спорожніла. Також різко скоротилася кількість учнів у місцевих школах.

Після війни в Бельгії бракувало робочої сили, особливо в шахтах. Текстильна промисловість також потребувала робітників, однак уряд спочатку зосереджувався на заповненні вакансій у шахтах. Тому фабриканти самостійно шукали працівників серед тих, хто прибував працювати в гірничу галузь. Першим трудовим мігрантам дозволяли перевозити родини. Так багато людей приїхало з одного села – наприклад, Емірдага в Туреччині, що вплинуло на формування громади. У 1974 році брати Алці відкрили перший турецький ресторан на Sleepstraat, який став орієнтиром для новоприбулих.

У 1970-х роках Міський інститут соціальних досліджень на Bevelandstraat став осередком протестних груп. Одним із активних учасників був Манг Россел. Студенти та трудові мігранти почали визначати життя району. Взаємодія лівих студентів із людьми, які перебували у складних умовах, призвела до створення організацій Wetswinkel, Woonfonds, WGC De Sleep, а згодом і перших інтеграційних центрів – De Poort-Beraber та Buurtwerk.

Близько 1989 року міграційний потік змінився: трудову міграцію поступово замінило біженство. У районі оселилися гаванські та боснійські родини, що сприяло формуванню нової політики інтеграції. ■

ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ГЕНТ (ERFGOEDCEL GENT)

Фото Петер Ван Ланкер

Показовим прикладом є парафіяльна ікона української церкви в Генті, написана львівським іконописцем Денисом Тимчишиним. Ця ікона займає центральне місце в храмі – на тетраподі перед іконостасом – і символізує присутність святого Івана Хрестителя, покровителя парафії, у церкві. На іконі Тимчишина використано традиційні атрибути Івана Хрестителя як «Предтечі» та «Ангела пустелі» (виснажені риси обличчя, скуйовджене волосся, верблюжа волосяниця та плащ, крила), однак іконографія є виразно модерною: землисті тони на срібному тлі створюють різкий контраст із класичним стилем. Іван Хреститель зображений також у більш класичній манері – на правій частині іконостаса, написаній Володимиром Сикутою.

Колекції релігійно-мистецької спадщини старої та нової громади

З **появою** Української греко-католицької церкви, зокрема парафії «Різдва Івана Хрестителя», у храмі Святого Різдва з'явилися перші релігійні предмети, характерні для цього обряду: богослужбові ризи, Євангелія та молитовники, літургійний посуд та ікони. Швидке зростання цієї колекції зумовило необхідність її ретельного обліку.

Влітку 2024 року волонтери Erfgoedcel Gent розпочали детальне описування та каталогізацію понад 100 артефактів, зібраних на той час. Богослужбові ризи були точно виміряні, ікони – уважно досліджені, а посуд – детально описаний. Усі предмети сфотографовано, а зібрані дані внесено до бази культурної спадщини за допомогою стандартизованих форм.

Колекція цієї нової громади є особливою. Деякі предмети були виготовлені або придбані зовсім недавно, переважно в Україні, що робить їх помітними у фламандському культурному просторі. Громада ще перебуває на етапі формування, і очевидно, що парафія насамперед прагне надавати невідкладну допомогу та мережеву підтримку біженцям війни. Водночас спільне святкування релігійних свят має для неї важливе значення.

Під час інвентаризації свідомо вирішили реєструвати всі предмети, навіть ті, що можуть бути тимчасовими й у майбутньому замінені на більш довговічні. Деякі ікони, наприклад, мають обмежену матеріальну цінність, але те, що вони зібрані для сьогоднішнього використання, надає їм цінності як культурної спадщини.

У візантійській літургійній традиції ікони відіграють центральну роль. Вони є не лише декоративними елементами, а насамперед святими образами – "вікнами до священного", способом молитви та осередками духовного зосередження для вірних. Ікони засвідчують присутність святого в храмі й поєднують богослужіння з багатовіковою традицією Церкви.

На заході України, де сьогодні багато храмів відновлюються або споруджуються наново, формується новий іконографічний стиль. Він зберігає вірність класичному канону, водночас інтегруючи елементи сучасної художньої мови. У межах проєкту RE-ORG (реорганізація) адміністрація церкви співпрацює з Erfgoedcel Gent з метою належного збереження та управління спадщиною in situ. Нині церква Христа-Спасителя опікується вже чотирма колекціями. Окрім нової збірки, тут зберігається історична колекція римо-католицької парафії, що бере свій початок у XVI столітті, а також надбання парафіяльних храмів, які були виведені з богослужбового використання. Зокрема, саме тут знайшли прихисток спадщина церков Святої Терезії Авільської та Святого Антонія Великого.

У рамках проєкту волонтери здійснили ретельне очищення всіх наявних сховищ і шаф, а також їхню обробку проти плісняви й деревоточців. Під професійним керівництвом Аннемі Ван Дейк приміщення для зберігання цінностей облаштовуються максимально ефективно та відповідно до сучасних вимог збереження культурної спадщини. ■

КУН ХАВЕРБЕКЕ

ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ГЕНТ (ERFGOEDCEL GENT)

Фото Архів паломництв дієцезії Гента

Родина Бойків також була присутня на прощі до Остаккер-Лурд у 1949 році.

Свідчення сім'ї Бойко

20 вересня 2025 року сестри Наталка та Катерина Бойко представили в Українській церкві в Генті натхненну діаспорну історію своєї родини, яка вже три покоління мешкає в нашій країні.

Після Другої світової війни близько чверті мільйона українців опинилися в так званих таборах DP (Displaced Persons) у Німеччині та Австрії. Частину з них було насильно вивезено з Батьківщини для примусової праці на нацистську військову промисловість. Інші змушені були тікати через нову політичну ситуацію в Україні, де утвердився радянський режим.

Завдяки відносно швидкому визволенню промисловість Бельгії зазнала менших руйнувань, ніж у сусідніх країнах. Важливу роль відіграла також операція Ґутта (1944) – масштабна економічна санаційна реформа, названа на честь тодішнього міністра фінансів Каміля Ґутта, яка допомогла стримати загрозу інфляції. Це уможливило швидкий економічний перезапуск – так зване «бельгійське диво». Економічне відродження спричинило гостру потребу в робочій силі, унаслідок чого бельгійський уряд звернув увагу й на табори DP.

У підсумку близько 6 000 українців отримали можливість розпочати роботу, зокрема на бельгійських вугільних шахтах. Їхній приїзд сприяв виникненню нових церковних громад і численних організацій, які плекали українські традиції та культуру. Поряд із молодіжною організацією СУМ і студентським товариством NASUS було створено багато домівок.

Організовувалися літні табори, культурні заходи, вшанування пам'яті, танцювальні вечори та навіть українська школа. Новостворені парафії, зокрема, започаткували щорічні паломництва до Остакера, Банньо та Люрда.

Батько родини, Іван Бойко, через Польщу та Німеччину дістався до Рубе (Франція). Мати, Анна, спершу перебувала в DP-таборі в Німеччині, а згодом переїхала до Генка. У 1956 році

вони познайомилися на весіллі брата Анни, а вже через рік одружилися. Їхні п'ятеро дітей виховувалися в українському дусі: поряд із мовою та культурою важливе місце в родині посідала Українська Греко-Католицька Церква.

Іван Бойко багато років опікувався українським парафіяльним домом у Льовені, де також містилася головна резиденція Апостольської візитатури Української Церкви. Він підтримував тісні контакти з українськими та бельгійськими студентами, які там мешкали й жартома називали це місце «Бойкот». В організованій Іваном українській школі в Брюсселі діти Бойків щосуботи відвідували заняття. Щорічною традицією стали й літні українські табори в Маквіллері (Франція).

Анна та Іван вважали надзвичайно важливою інтеграцію у фламандське суспільство. Іван долучився до Католицького робітничого руху та Християнського профспілкового об'єднання, а Анна стала членкинею жіночого руху KAV (нині Femma). Діти активно брали участь у Chiro – спочатку як учасники, а згодом як виховники.

Друге покоління Бойків також вирізнялося активністю. Діти долучилися до українського студентського товариства NASUS, де різдвяні коляди стали одним із найяскравіших моментів спільного життя. У 1979 році п'ятеро юнаків, серед яких були син і зять Івана та Анни, заснували квінтет «Козба». У 1982 році дівчата створили ансамбль «Волошки». Згодом обидва колективи почали виступати разом під супровід бандури.

Під час відзначення 1000-ліття християнства в Україні (1988) ансамбль, який згодом отримав назву «Явір», розширився завдяки музикантам із Лімбургу та Франції. До цього ювілею також було створено Міленійний хор (Хор 1000-ліття), який під диригуванням Кирила Гайдамахи об'єднав близько 65 учасників. Виступи в Бельгії, Люксембурзі, Німеччині та Франції перетворили хор на справжню історію успіху, що поєднала дві генерації української діаспори.

Сьогодні активну роль відіграє вже третє покоління. Щоліта, зокрема у Франкополі відбувається табір СУМ, у якому беруть участь також українські скаути. Молоде покоління й досі вільно володіє українською мовою, добре усвідомлює своє походження та є частиною динамічної української церковної громади.

Водночас у цих українських греко-католицьких парафіях теплий прийом знайшла нова хвиля діаспори, змушена залишити батьківщину через війну. Відповідаючи на запитання про пораду для нових діаспорних родин, Бойки наголошують на важливості успішної інтеграції, поєднаної з плеканням української мови та збереженням культури й традицій. ■

КУН ХАВЕРБЕКЕ

Багатогранне життя Володимира Поповича

Серйозний і суворий, заглиблений у думки й, можливо, дещо повчальний – таким постає перед нами молодий Володимир Попович на проєкційному екрані на початку презентації, присвяченої цій визначній постаті української діаспори. «Багато життів» їхнього дідуся 27 вересня в церкві Святого Різдва представляють Джурджа Раскович і Саша Попович – відповідно донька доньки та син сина Володимира Поповича.

Презентацію розпочали цитатою з першого абзацу його спогадів, яка, за словами доповідачів, одразу навіює асоціації з початковими рядками Die Welt von Gestern – посмертно виданої автобіографії Стефана Цвайґа. Австрійський автор наголошує, що не прагне ставити себе в центр власних мемуарів. Подібну скромність доповідачі відчитують і в спогадах «папі», як обоє онуків лагідно називають свого дідуся.

У своїй розповіді вони не претендують на вичерпність. За їхніми словами, йдеться радше про «проблиск» – мозаїку частково суб'єктивних і щедро приправлених анекдотами фрагментів із життя Поповича, яке розпочалося 1922 року у Вільшанах (нині – Польща).

Оскільки на виставці вже детально висвітлено період 1945-1953 років, у презентації цю добу згадано лише побіжно: його шлях до Бельгії через табір для біженців у Німеччині, студентські роки в Львові, перші роки лікарської практики в Генті та активну діяльність в Українському допомоговому комітеті, який він упродовж тривалого часу очолював.

Особливо цікавою є інтерпретація доповідачів, які поділяють життя Поповича на дві великі частини. Другу – приблизно 80 % його життєвого шляху – вони трактують як реакцію на події перших років життя. Насамперед це реакція на втрату близьких, зокрема на вбивство батька, який був своєрідним сільським головою. Йдеться також про втрату дому – адже рідне село

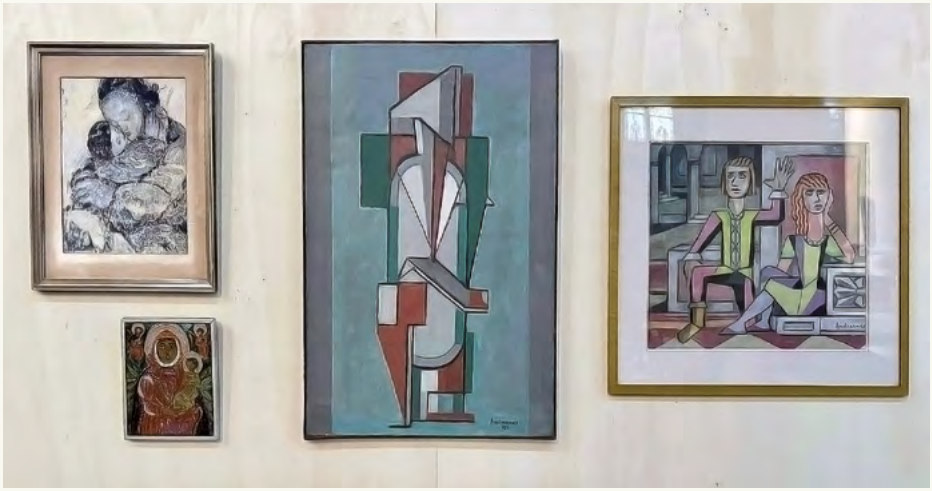

Фото Маркіяна Врублевський

Родина Попович надала для виставки кілька творів українських митців зі своєї приватної колекції.

Документ з особової справи біженця Володимира Поповича. Загальний державний архів Бельгії (ARA). Брюссель

Архівні матеріали Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) зберігаються в Загальному державному архіві Бельгії у Брюсселі. Від самого початку своєї діяльності УВКБ ООН продовжило роботу міжнародних організацій, які після 1945 року допомагали мільйонам європейських біженців – людям, змушеним покинути рідні країни через Другу світову війну та початок холодної війни. Десятки тисяч із них опинилися в Бельгії.

Ці понад 50 000 справ містять відомості про десятки тисяч осіб, для яких Бельгія стала або новою батьківщиною, або тимчасовим пристанищем на шляху до Сполучених Штатів чи Ізраїлю. У документах відображено активну роботу благодійних організацій, що надавали допомогу біженцям, а також зусилля об'єднань роботодавців, які прагнули якнайшвидше залучити нових працівників. Ці архіви допомагають також краще зрозуміти, наскільки складним було завдання – інтегрувати всіх цих людей у бельгійське суспільство.

було повністю знищене під час війни, – і втрату Батьківщини внаслідок утвердження радянської влади. Не менш важливою стала й втрата рідної мови через полонізацію, русифікацію та еміграцію.

Книжечки, які він залишив після себе, стали своєрідним дороговказом того, як ці роки слід пам'ятати. Водночас вони засвідчують силу, з якою він, немов хранитель роду, служив усьому українському – мові, культурі, мистецтву, краєзнавству.

Його спогади умовно складаються з двох компонентів: мистецтвознавчої критики – передусім українського мистецтва – та автобіографічного матеріалу. На перший погляд автобіографія постає як опис повсякденного життя, однак уважніше читання відкриває її багатогранність. У ній містяться соціально-антропологічні роздуми про село його народження, про видатних українських діячів (зокрема митрополита Йосифа Сліпого), а також про Українську Греко-Католицьку церкву в Бельгії. Очевидно, що саме спогади про матір стали вирішальним поштовхом до написання мемуарів.

Попович виявився й талановитим карикатуристом. Його сатиричні портрети професорів Львівського університету швидко здобули визнання та були опубліковані в Recipe – тодішньому журналі студентів-медиків. Хоча він ніколи не здобував фахової мистецької освіти, його художній талант був беззаперечним. За свідченнями, значний вплив на нього мала гімназійна вчителька Олена Кульчицька – відома мисткиня. Він захоплювався її ілюстраціями в книжках, які читав, і згодом присвятив їй окрему статтю, опубліковану у США. Малювання було вмінням, яким він охоче ділився зі своїми онуками.

Уже в 1950-х роках, отримавши перші заробітки, Попович почав колекціонувати мистецтво. Поряд зі старовинними мапами України він збирав твори українських художників, зокрема Софії Левицької. У 1960 році він познайомився з Михайлом Андрієнком – одним із найуніверсальніших українських митців XX століття. Це знайомство поклало початок тісній і довічній дружбі, що тривала до смерті художника у 1982 році. Попович став автором однієї з перших монографій про Андрієнка й загалом опублікував близько 150 статей, присвячених українським митцям, із багатьма з яких його пов'язували особисті стосунки.

У 1958 році Попович брав участь у Всесвітній виставці в Брюсселі, зокрема в павільйоні Ватикану під назвою Civitas Dei («Місто Боже»). Українці, тоді нація без власної держави, могли бути представлені лише у ватиканському павільйоні. Там виділили невелику кімнату для Української Греко-Католицької Церкви, яку називали «Мовчазною церквою», адже на території СРСР вона була заборонена. У кімнаті висіла велика фотографія митрополита Сліпого, який багато років перебував у радянських

таборах і лише 1963 року, зокрема завдяки наполяганню Ватикану, був звільнений та виїхав до Риму. Там він, серед іншого, заснував Музей мистецтв Католицького Університету. Попович сподівався стати директором цього музею, однак ця мрія так і не здійснилася.

Згідно з його волею, викладеною у своєрідному заповіті, архів Поповича було передано до Національного музею у Львові. Наприкінці 2022 року музей планував організувати виставку з супровідним симпозіумом, однак через російське вторгнення ця ініціатива не була реалізована. Частина архіву залишилася в Генті. Серед іншого, там зберігався текст своєрідної «промови над могилою» його рідного села з згадкою про вбивство близько п'ятнадцяти мешканців (серед них – його батька) під час каральної акції наприкінці Другої світової війни. Сам Попович ніколи не говорив про вбивство батька; у мемуарах це згадується лише опосередковано.

Лаконічний у словах і майстер у приховуванні власних почуттів – таким онуки підсумували історію свого дідуся. ■

КУН ХАВЕРБЕКЕ

ich.unesco.org/en/RL/pysanka-ukrainian-tradition-and-art-of-decorating-eggs-02134.

Сестри Галабурда також проводять майстер-класи з писанкарства – українського мистецтва розпису яєць. У 2024 році цю традицію внесено до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО

Фото Лісбет ван Грінсвен

Сім'я Галабурда – українська родина в шахтарському районі Звартберг у місті Генк

Іван Галабурда та його дружина Параскева Гриців прибули до Бельгії 1947 року, після завершення Другої світової війни. Після капітуляції Німеччини вони опинилися в таборі для переміщених осіб (DP) поблизу Мюнхена. Параскеву у тринадцятирічному віці німці вивезли з її рідного села Завій на Івано-Франківщині та примусово залучили до праці. Іван утік зі свого села Старе Брусно (нині – територія Польщі) до Німеччини. Після війни вони зустрілися в таборі, де й одружилися.

Бельгійський уряд рекрутував у таборах DP робітників, готових підписати контракт на працю в шахтах в обмін на статус біженця та право проживання в Бельгії. Іван Галабурда підписав такий контракт і почав працювати на вугільній шахті в Звартберзі. Параскева приєдналася до нього в жовтні 1947 року. Подружжя оселилося в районі Звартберг-Північ, де мешкала переважно українська громада.

Параскева щосуботи допомагала як волонтерка в українській школі. У подружжя народилося четверо доньок – Марія, Надія, Ольга та Одарка. Хоча вони народилися в Генку, виросли справжніми українками: вдома розмовляли лише українською мовою. Уся родина співала в українських хорах, створених у районі. Мати вишивала традиційні блузи на замовлення, батько виготовляв розписані дерев'яні тарілки та хрести.

Щорічне розписування писанок для великодніх кошиків було важливою родинною традицією. Усі разом годинами сиділи за кухонним столом, із великою терплячістю й відданістю створюючи писанки з найкрасивішими українськими орнаментами.

Діти Галабурдів відвідували молодіжну організацію СУМ – Спілку Української Молоді, яка приділяла велику увагу національному вихованню.

Володимир Попович був добре знайомий із родиною Галабурдів як голова Допомогового комітету для українців у

Фото Лісбет ван Грінсвен

Одарка, Ольга та Надія Галабурда демонструють фотографію, яку вони надали для виставки (близько 1980 року). На ній вони у традиційному українському вбранні. Їхня мати передала їм традицію вишивки, яку вони нині популяризують через майстер-класи. Дерев'яне різьблення рамки виконане їхнім батьком.

Бельгії. Ця організація захищала інтереси української громади та через заходи й збори підтримувала любов до України й прагнення до незалежності.

Лише у 1990-х роках стало можливим відвідати батьківщину Івана Галабурди. Після Другої світової війни цей регіон відійшов до Польщі. Доньки уявляли свою «українську батьківщину» як своєрідний музей із традиційними будинками та побутом минулого – подібно до Бокрейка. Однак реальність виявилася іншою: регіон модернізувався і став переважно польським за мовою та звичаями.

Марічка, найстарша з сестер, 1974 року емігрувала до Австралії, де працювала співачкою та ведучою на українському радіо. Вона організовувала концерти й культурні заходи для української громади по всій країні. Щороку відвідувала родину, однак остаточно повернулася до Генка лише через 45 років. Інші сестри залишилися ближче до дому та зберегли глибокий інтерес до української культури. Вони й досі підтримують традиції вишивання й писанкарства.

Від української громади в Генку, що активно розвивалася одразу після війни, сьогодні лишилися лише поодинокі осередки. Після російського повномасштабного вторгнення до регіону прибула нова велика хвиля українців. Вони відвідують Українську Греко-Католицьку парафію у Ватершей. Зв'язок обох хвиль міграції з Україною природно відрізняється. ■

ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ГЕНТ (ERFGOEDCEL GENT)

youtube.com/playlist?list=PLpZb7GJQUIgT2hcjzIZqAaC_ocPoz3vMe

Зібрані свідчення

Важливою частиною цього проєкту стало проведення інтерв'ю з кількома представниками української католицької громади в Ґенті. Усні свідчення є цінним джерелом для дослідження сучасної громади. Це розповіді з перших уст людей, які покинули Україну й оселилися в Ґенті. Вони пояснюють причини свого рішення, діляться досвідом самоорганізації як української спільноти, розповідають про труднощі адаптації до нової культури, а також про прояви гостинності й солідарності.

Інтерв'ю було записано на відео. Відеоматеріали доступні для перегляду та можуть використовуватися для досліджень, освітніх потреб і архівування. Їх також транскрибовано й професійно перекладено. ■

ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ГЕНТ (ERFGOEDCEL GENT)

Фото Люк Ван Врекем

о. Іван Данчевський бере інтерв'ю у Тетяни Мисюри перед храмом Христа Спасителя. Після приїзду до Гента Тетяна певний час жила на вулиці Слепстраат.

Культура як ознака української ідентичності Капела бандуристів

Гучними й тривалими оплесками вщент заповнений храм Святого Різдва 10 жовтня подякував хору бандуристів за надзвичайно вдалий концерт. отець Іван Данчевський, адміністратор української парафії, виголосив доречний вступ і натхненне завершальне слово. Працівниці у сфері спадщини Йо Ван Герревегхе та Анні Ленс по черзі коментували виконані твори.

Національний заслужений ансамбль бандури України імені Георгія Майбороди – лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка – вже виступав у Ґенті в середині грудня 2024 року з різдвяним благодійним концертом. Тоді ж відбувся виступ у театрі міста Гент, де попередник цього хору сто років тому виконував нині всесвітньо відому різдвяну пісню «Щедрик» Миколи Леонтовича.

Спершу «Щедрик» – українська новорічна народна пісня про ластівку, яка приносить господарям звістку про щедрий рік. Хорова обробка Леонтовича стала лейтмотивом світового турне Національного хору України у 1920-х роках. У 1936 році Пітер Джозеф Вільговський створив англомовну версію – всесвітньо відому різдвяну пісню Carol of the Bells.

Заснований 1918 року Василем Ємцем, Національний хор України в 1919-1924 роках дав близько 600 концертів у 17 європейських країнах. Турне ініціював Іван Огієнко – тодішній міністр освіти Української Народної Республіки, згодом митрополит і предстоятель Української церкви в Канаді – з метою популяризації бандури як національного інструмента. Це був яскравий приклад культурної дипломатії, що водночас сприяв міжнародному визнанню молодої держави. Турне тривало довше, ніж існувала сама УНР, яка припинила існування 1921 року.

Бандура – інструмент, що поєднує риси лютні та арфи, – є українським народним інструментом. Вона символізує національну душу українців і їхній глибокий зв'язок із музичною традицією. Сучасна бандура має від 20 до 65 струн, на яких

Фото Маркіян Врублевський

Концерту Національної капели бандуристів, 10 жовтня 2025 року.

грають обома руками. Її попередницею була кобза, відома з XIV століття.

Упродовж століть сліпі мандрівні співці – кобзарі – виконували думи, епічно-ліричні балади героїчного змісту, що нагадували про вільне минуле. Кобзарсько-лірницьку традицію у грудні 2024 року внесено до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Концерт 10 жовтня був барвистим і різноманітним. Диригенти Юрій Курач (генеральний і художній керівник) та Володимир Марунич (музичний директор) забезпечили високий рівень виконання. Солісти (Дмитро Годенюк, Тарас Мазур, Максим Мельник, Олександр Нікулін, Олексій Савчук, Руслан Шевченко, Іван Степанов, Петро Турчин, Дмитро Царенко, Максим Володенко) подарували слухачам незабутні миті. Окрім бандури, звучали колісна ліра та бугай, що викликало жвавий відгук у залі.

Програму відкрив твір «Гей, пливе кача» – зворушливий спомин про численні цивільні й військові жертви війни, зокрема в Бучі, Ірпені та Бородянці. Публіка слухала його стоячи. Пісні «Тумани» й «Гей, по степах» продовжили тему війни й очікування. Ліричні та козацькі композиції створили світліший

настрій, кульмінацією стало попурі з популярних українських мелодій, що спонукало багатьох співати разом із хором. Концерт завершився виконанням національних гімнів України та Бельгії; Олексій Савчук виконав бельгійський гімн нідерландською мовою бездоганно, хоча сам нідерландською не володіє.

У розмові після концерту, між отцем Данчевським і хористом Олексієм Грицишиним, підкреслювалося, що популяризація української культури залишається головною місією ансамблю. Більшість його учасників мають вищу музичну освіту; дехто навчався в Кобзарській мистецькій академії у Стрітівці. Водночас 12 учасників ансамблю нині воюють на фронті. Під час відпусток вони інколи долучаються до концертів, і з особливої поваги їм доручають сольні партії. Колеги підтримують їх і з нетерпінням чекають безпечного повернення.

Від початку повномасштабного вторгнення хор здійснив чотирнадцять європейських турне, відвідавши дев'ятнадцять країн. Програму щоразу адаптують до аудиторії – іноді це українська громада, іноді місцеві слухачі. Тож залишається з нетерпінням очікувати наступного виступу бандуристів у Генті. ■

КУН ХАВЕРБЕКЕ

Moustachefunk

Українці високо цінують традиційні ремесла, народні звичаї та традиційну музику. Водночас особливим явищем стала попмузика, яка у 1970-1980-х роках підкорила серця мільйонів слухачів. Поппісні українською мовою набули величезної популярності й перетворилися на мистецьку форму спротиву русифікації.

Брати Дмитро та Назарій Яремчуки продовжують творчу спадщину свого батька – Назарія Яремчука (1951-1995). 22 листопада вони виступили в церкві Святого Різдва, і концерт викликав щирий ентузіазм публіки.

Попмузика в Україні почала активно розвиватися наприкінці 1960-х років із появою молодіжних біг-біт-гуртів і вокально-інструментальних ансамблів (ВІА). Це була спроба радянського режиму спрямувати інтерес молоді в «контрольоване» русло й відвернути її від впливу західного рок-н-ролу та попкультури.

У 1970-х роках виникло кілька фольклорно орієнтованих гуртів, зокрема «Кобза», що використовував дві електричні бандури та виконував інструментальний фольк із відчутним впливом кул-джазу. У західній Україні з'явилися гурти «Медикус» і «Смерічка», натхненні, зокрема, творчістюThe Beatles. Важливими постатями цього руху стали композитор Володимир Івасюк та співаки Софія Ротару й Назарій Яремчук.

Популярність україномовних пісень із сучасним звучанням стрімко зростала. «Червона рута» здобула премію як найкраща пісня Радянського Союзу 1971 року, а «Водограй» отримав аналогічну відзнаку наступного року. Автор цих творів, Володимир Івасюк, загинув у травні 1979 року за підозрілих обставин у лісі поблизу Львова – радянська влада оголосила це самогубством. У 2009 році, до 60-річчя від дня народження, він став одним із перших музикантів, удостоєних звання «Герой України».

youtu.be/T4W64NqlUsI?si=WBd-BQ3rczA68gPY

imdb.com/title/tt12281596/

Фото Маркіян Врублевський

Спільний спів у саду при парафіяльному будинку храму Христа Спасителя, літо 2025 року.

«Moustachefunk» – так називається документальний фільм про «золотий період» української попмузики, що вийшов 2021 року. Назва відсилає до характерних великих вусів багатьох музикантів того часу. Сценарій стрічки написав Віталій «Бард» Бардецький – музичний журналіст і продюсер, режисером став Олександр Ковш. ■

ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ГЕНТ (ERFGOEDCEL GENT)

Роман Мінін

У рамках виставки «100 років українців у Генті» наприкінці літа значну увагу було приділено творчості Романа Мініна. У День пам'яток (14 вересня) митець перебував у церкві Святого Різдва протягом усього дня, детально розповідаючи про свої роботи. Кульмінацією стала авторська презентація, урочисто доповнена грою на арфі Марії Палатіне – талановитої арфістки, народженої в Німеччині та нині мешканки Бельгії.

Роман Мінін народився 1981 року в Донецьку – індустріальному місті на сході України, яке тоді ще входило до складу Радянського Союзу. Він виріс у шахтарській родині й змалку бачив тяжку працю гірників, які часто працювали в небезпечних умовах за мізерну платню. Саме тому образ шахтаря й сьогодні посідає центральне місце в його творчості. Для митця це символ індустріальної епохи та складного суспільного досвіду. У його інтерпретації шахтарі втілюють працю й покору, але також трагізм і внутрішню гідність. Мінін проводить паралелі між шахтарською працею та християнською традицією, вбачаючи в щоденній рутині своєрідну святу смиренність.

Про свій талант він заявив уже у 14 років, привернувши увагу сюрреалістичними роботами. Згодом переїхав до Харкова – другого за величиною міста України, відомого як інтелектуальний центр країни. У Харківській державній академії дизайну і мистецтв здобув ступінь магістра монументального мистецтва. У студентські роки брав активну участь в організації першого фестивалю стріт-арту в Харкові. Невдовзі відбулися його перші персональні виставки.

Мінін – надзвичайно багатогранний митець. Його доробок охоплює поезію, живопис, скульптуру, вітраж, фотографію, цифрові інсталяції, мурали, гобелени й монументальні твори.

У 2008–2022 роках він жив і працював у Харкові. У 2015 році Forbes Ukraine поставив його на перше місце в списку

Характерною рисою його стилю є також щедре використання кольору. Відповідаючи на запитання про це, митець говорить про народний характер сходу України, який він «увібрав із молоком матері» й який прагне осмислити в ширшому культурному контексті, особливо в часи невизначеності. Свій підхід він іноді окреслює як «наївний» або «первісний», маючи на увазі щирість і безпосередність вираження.

найперспективніших художників країни. Заснований ним MININ ART HUB надає молодим митцям можливість ознайомитися із сучасними художніми тенденціями та цифровими інструментами творчості. На піку кар'єри художник мав у Харкові щонайменше три студії.

Його роботи експонувалися в Польщі, Норвегії, Франції, Італії, Німеччині, США, Великій Британії, Японії, Китаї та, зокрема, у 2019 році – в Бельгії. Те, що добірка його творів стала частиною виставки «100 років українців у Генті», є значним досягненням для організаторів – Служби спадщини Гента та парафії Різдва святого Івана Хрестителя. На початку презентації Мінін висловив глибоку вдячність за цю можливість.

У 2022 році через російський наступ митець був змушений залишити Харків і зрештою оселився в Шарлеруа як біженець. Індустріальний характер міста та його вугільне минуле нагадують йому рідний Донбас. Він говорить про Шарлеруа як про свою другу батьківщину. Мультикультурність Бельгії справила на нього сильне враження, а теплий прийом, який він отримав, митець згадує з особливою вдячністю. У цьому контексті він окремо відзначає Бернара Тіртьо – митця і майстра вітражу, з яким нині тісно співпрацює.

Стиль Мініна складно визначити однозначно. Він поєднує впливи радянського монументального мистецтва, візантійської та православної традицій, а також елементи символізму. Художник говорить про «коди», якими насичує свої твори, наголошуючи водночас на простоті центральної ідеї, зрозумілої міжнародній аудиторії.

Мінін залишає простір для інтерпретації. Чи не прагне він, майстерно, показати, що за видимою простотою заховане багатогранне послання?До слова, це митець, який постає перед нами своєрідним художнім шахтарем і запрошує "видобути" його послання, його правду. Сам він порівнює свій творчий процес із «видобутком» сенсів – своєрідним художнім «data mining».

Цю образну мову він поєднує з ритмікою, що пронизує його роботи, – своєрідною сакральною індустріальною музикою й поезією, якою прагне поділитися з глядачем.

Особливої уваги заслуговує концепція так званої «доповненої реальності» (augmented reality), на якій Мінін робить виразний акцент. Йдеться про поєднання цифрових елементів, що проєктуються на твори фізичного світу та розширюють їхній змістовий простір. Із 1999 року митець експериментує з цією концепцією, ставши одним із перших художників в Україні, хто почав системно працювати в цьому напрямі. Для нього це не лише технічний інструмент, а й самостійна мистецька стратегія,

яка, зокрема, допомагає у створенні міжнародного символу шахтарства.

Ми з нетерпінням очікуємо нових робіт цього обдарованого митця, який послідовно розвиває власну «трансмонументальну стилістику». На завершення своєї презентації він зізнався, що дуже хотів би попрацювати в порожній церкві – просторі, відкритому для нового символічного наповнення. ■

КУН ХАВЕРБЕКЕ

mininpro.art/
about-artist/

mariapalatine.com

Фото Петер Ван Ланкер

Україна крізь століття у семи символічних жіночих постатях

Сім великих полотен – проєкт Володимира Козюка, створений з нагоди Дня Незалежності України 22 серпня 2023 року. Символічні жіночі постаті втілюють історію різних регіонів країни: давнє коріння Києва й Чернігова, силу Галичини, багатокультурну мозаїку Закарпаття, глибокі традиції Слобожанщини, а також героїчний дух півдня й чорноморського узбережжя.

Кожен образ поєднує красу, біль, силу й історичну пам'ять. Це не просто портрети – це візуальні легенди. Жінки, які уособлюють шлях України крізь тисячоліття боротьби, державотворення та духовної стійкості. У їхніх поглядах немає страху – лише рішучість жити, творити й захищати. Вони відображають душу нації, що дивує світ своєю незламною волею до існування.

Мистецтво має унікальну силу – воно говорить мовою, зрозумілою без перекладу: не гаслами чи статистикою, а кольором, символами й образами. Ця виставка – не просто зібрання картин, а своєрідний культурний код України, зашифрований у блиску прикрас, жесті рук, мазку пензля. Це візуальний літопис народу, який пережив століття боротьби, зумів зберегти гідність і нині знову змушений захищати себе та Європу.

«Україна крізь століття» – це голос жінки, що несе пам'ять поколінь. Це історія, розказана мовою вишивки, прикрас, силуетів зруйнованих храмів і тризуба на монеті. Це виставка про силу: тиху глибоку й незламну. ■

(З висловлювань Марії Мезенцевої-Федоренко, голови української делегації в Європейському парламенті, та Оксани Старак-Повякель, директорки Музею фольклору України.)

ПЕТЕР ВАН ЛАНКЕР

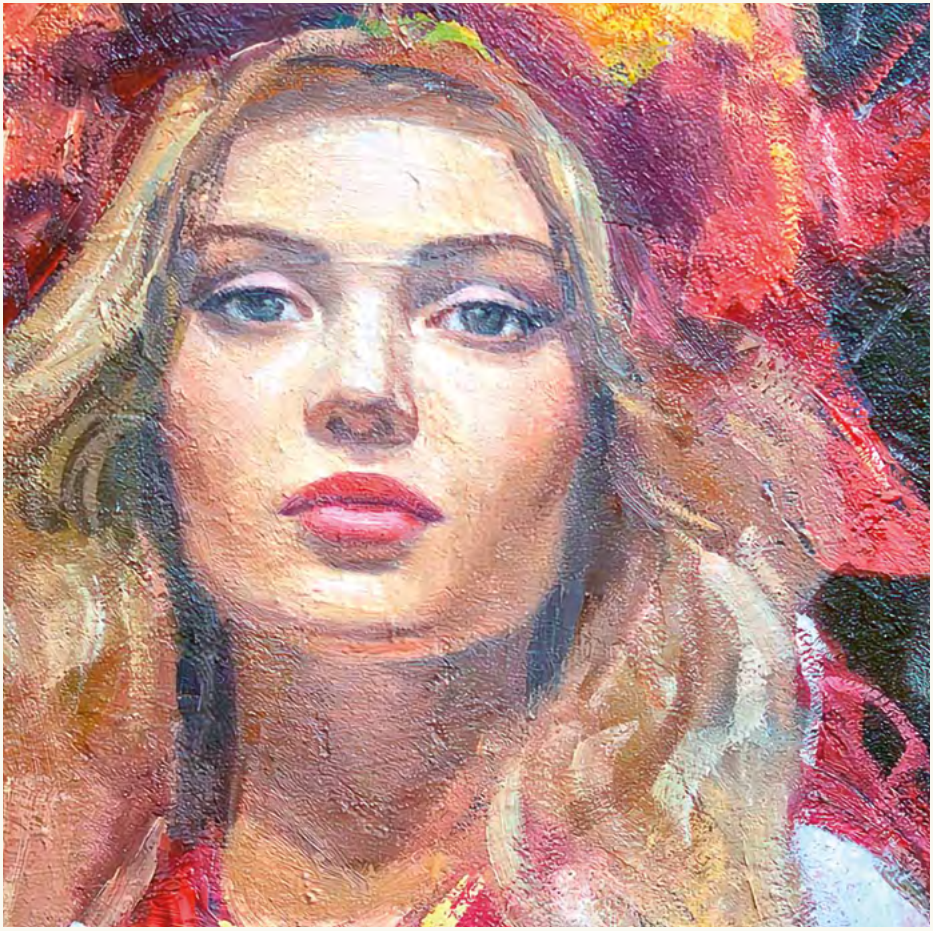

Фото Петер Ван Ланкер

Володимир Козюк, фрагмент картини.

Зображення на обкладинці:
Українська жінка в традиційному вбранні перед ректоратом Базиліки Остакер-Лурд.
У неділю, 28 серпня 1949 року в Остакер-Лурді відбулася українська проща у свято Успіння Пресвятої Богородиці за участю понад 2000 українців з усієї Бельгії.
Божественну Літургію очолив єпископ Іван Бучко, апостольський візитатор для греко-католицьких українців у Західній Європі.
УГКЦ була забороненою радянською владою з 1946 по 1989 рік. Усіх єпископів і тисячі священиків, монахів та вірян було депортовано й знищено.
Наприкінці 1940-х років у Бельгії перебувало багато українських переміщених осіб (DP), які мусили працювати на вугільних шахтах та в сталеварній промисловості (Ла-Лув'єр, Шарлеруа, Монс, Льєж, Генк).
Національна проща українців в Остакері 1949 року була однією з перших великих зустрічей українців діаспори в Бельгії невдовзі після Другої світової війни.
З цього зібрання зберігається фотоальбом в архіві прощанського місця Остакер-Лурд. На фотографіях ми бачимо багатьох учасників у вишиванках (традиційному вишитому вбранні), з прапорами та емблемами українських молодіжних організацій.
Після Божественної Літургії (у візантійському обряді) відбувалися традиційні українські танці та музика.
Гентська українська парафія відновила цю прощу до Остакер-Лурду (щороку у вересні).

Цей проєкт не був би можливим без підтримки та гостинності української громади, Орельєна Лешера, голови управи церковного майна Христа Спасителя (Kerkfabriek Sint-Salvator – Heilig Kerst), та настоятеля о. Івана Данчевського.
Особлива подяка – Куну Хавербеке, Таїсії Наконечній та Петеру Ван Ланкеру за їхню відданість справі.
15 травня 2026

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ВИДАВЕЦЬ: АСТРІД ДЕ БРЕЙКЕР, РАТУША, БОТЕРМАРКТ 1, ГЕНТ

У рамках проєкту «100 років Українці у Генті» управа церковного майна Христа Спасителя (Kerkfabriek Sint-Salvator – Heilig Kerst) та Осередок культурної спадщини м. Гент (Erfgoedcel Gent) спільно з українською громадою взялися відстежувати сліди історії парафії в Генті (УГКЦ) та в Бельгії.

Це початок пошуку витоків української присутності в Генті впродовж ста років.

Було висвітлено різні аспекти: значення ремесла, мистецтва і культури, а також релігії та прав людини.

У церкві Христа Спасителя (Sint-Salvator) з 23 травня 2025 р. до 4 січня 2026 р. проходила виставка, яка викликала широкий публічний інтерес. Низку тем було додатково розкрито в насиченій осінній програмі.

У цій брошурі ви знайдете відображення цих подій.